

Architectuur Depot cvba
Langstraat 76
3630 Maasmechelen
T +32 89 48 05 50
F +32 89 48 05 59
info@architectuurdepot.be
www.architectuurdepot.be

BTW BE 0823.254.242
RPR TONGEREN
IBAN BE26 3630 6881 0729
BE43 0689 0089 4601

OPMAAK VAN EEN BEHEERSPLAN

BEHEERSPLAN SINT-WILLIBRORDUSKAPEL & OMGEVING

Naam van het onroerend erfgoed: Sint-Willibrorduskapel & omgeving

Ligging: Breughelstraat 32, 3910 Neerpelt

Beschermingsbesluit: 'Kapel Sint-Willibrordus en omgeving' beschermd als monument en dorpsgezicht bij MB. 4059, dd. 05-06-2003.

Beheersplan opgemaakt door: Architectuur Depot cvba, Langstraat 76, 3630 Maasmechelen

Opdrachtgever: Gemeente Neerpelt, Kerkplein 1, 3910 Neerpelt

Datum ter goedkeuring ingediend: 04-12-2018

VOORWERP VAN DE AANVRAAG

Dit document omvat het beheersplan voor de Sint-Willibrorduskapel en omgeving, gelegen te Neerpelt, zoals bedoeld in het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 (Belgisch Staatsblad 17/10/2013 en 15/04/2014) in verband met het beheer van onroerend erfgoed.

Aanvrager: Gemeente Neerpelt, Kerkplein 1, 3910 Neerpelt

Ontwerper: Architectuur Depot cvba, Langstraat 76, 3630 Maasmechelen

Inhoud

OPMAAK VAN EEN BEHEERSPLAN	1
1. IDENTIFICATIE VAN HET ONROEREND ERFGOED	4
1.01. Identificatie en afbakening.....	4
1.02. Beheersplan	4
2. HISTORISCHE NOTA.....	5
2.01. Situering & historie.....	5
2.02. Bouwhistorische analyse	13
3. INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN.....	16
3.01. Inventaris omgeving.....	16
3.02. Inventaris exterieur.....	17
3.03. Inventaris interieur	18
3.04. Diagnosenota	19
4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN	22
4.01. (Architectuur)historische waarde van het monument	22
4.02. Socioculturele en volkskundige waarde van het monument.....	22
4.03. Historische en socioculturele waarde van het dorpsgezicht.....	22
5. VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER.....	23
6. BEHEERSMAATREGELEN.....	25
6.01. Dringende instandhoudingswerken	25
6.02. Eenmalige werken	25
6.03. Onderhoudswerken	28
7. OPVOLGING EN EVALUATIE.....	29
7.01. Chronologie van de eenmalige werken	29
7.02. Restauratiewerken.....	29
7.03. Onderhoudswerken	29
8. BIJLAGEN	30

1. IDENTIFICATIE VAN HET ONROEREND ERFGOED

1.01. Identificatie en afbakening

Adres: Breughelstraat 32, 3910 Neerpelt

Kadastraal: Afdeling 2 – sectie D – nrs. 550c (beschermd dorpsgezicht) en 551b (beschermd monument).

Voor dit perceel is er geen RUP, noch BPA of verkaveling van toepassing. Op het gewestplan is het perceel aangeduid als woongebied met landelijk karakter (gewestplan Neerpelt – Bree).

De kapel is beschermd als monument bij besluit OL001937 dd. 05-06-2003, de omgeving is beschermd als dorpsgezicht bij besluit OL001938 dd. 05-06-2003. De als monument beschermde kapel maakt geen deel uit van de afbakening van het dorpsgezicht.

Het monument en een groot gedeelte van het dorpsgezicht bevinden zich in het vastgesteld landschapsrelict 'Valleien van Dommel- en Bolliserbeek tussen Peer, Hechtel-Eksel, Overpelt en Neerpelt', vastgesteld op 05-12-2003 (besluit 5270). Het betreft het deelgebied 'Cultuurlandschap rond het Herent'. Dit gebied wordt gekenmerkt door het zeer open karakter gevormd door aaneengesloten akkers, historisch onverharde wegen en de afwezigheid van bebouwing. De Sint-Willibrorduskapel wordt in het besluit als uitzonderlijke bebouwing uit de 8ste eeuw vermeld.

Zie bijlage 8.01 Kadastrale afbakening

Zie bijlage 8.02 Beschermingsbesluit

1.02. Beheersplan

De opmaak van het beheersplan omvat de Sint-Willibrorduskapel, beschermd als monument (kadastrale nummer 551b), en haar directe omgeving bestaande uit een deels omhaagde tuin afgebakend door lindebomen, beschermd als dorpsgezicht (kadastrale nummer 550c). De kapel bevindt zich in Herent, een gehucht binnen de gemeente Neerpelt, en wordt eveneens benoemd als de 'Kapel van het Herent'. De kapel behoort tot de oudste kapellen van Limburg en betreft het oudste bedehuis van Neerpelt, met een datering teruggaand tot de 8ste eeuw. Vandaag fungeert de kapel als het museum 'Nederpeelt' van de lokale heemkundige kring. In voorliggend beheersplan wordt het dorpsgezicht opgenomen om de volledige site naar waarde te schatten en de positie van de kapel en haar omgeving te kaderen. Het monument wordt in detail besproken en bouwkundig geanalyseerd.

Figuur 1, Sint-Willibrorduskapel tussen de lindebomen, 2018 (eigen foto)

2. HISTORISCHE NOTA

De historische nota handelt over de Sint-Willibrorduskapel en haar directe omgeving. De kapel is beschermd als monument sinds 2003 omwille van de historische, socioculturele en volkskundige erfgoedwaarde. De omgeving van de kapel werd in hetzelfde beschermingsbesluit beschermd als dorpsgezicht omwille van de historische en socioculturele erfgoedwaarde. Deze nota geeft eerstens een inzicht in de historie van de site en haar context. Aan de hand van kadasterplannen en foto's wordt er een beeld gevormd van de evolutie die de site heeft doorlopen. Ten slotte wordt er in detail ingegaan op de bouwhistorische evolutie van de Sint-Willibrorduskapel.

2.01. Situering & historie

Deze paragraaf werd mede opgesteld door Dépot d'Histoires.

De geschiedenis van de Sint-Willibrorduskapel in Neerpelt hangt nauw samen met de intrede van het christendom in West-Europa. Na enkele eerder onsuccesvolle christianisatiepogingen in de Kempen tijdens de eerste eeuwen van de nieuwe jaartelling kende de christianisatie vanaf de 7de eeuw een nieuwe impuls.¹ Voor de Kempen was aartsbisschop Willibrordus (geboren in Northumberland in 658, begraven in Echternach in 739), die later als bijnaam 'apostel der Lage Landen' kreeg van groot belang. Pepijn van Herstal (hofmeier van het Frankische Rijk onder de Merovingische koningen) en andere Frankische grootgrondbezitters steunden Willibrordus bij zijn missiewerk en schonken hem daartoe vele stukken grond, o.a. in Taxandrië (de oude benaming van wat vandaag min of meer de Kempen zijn). Vanuit Utrecht (zijn bisschopszetel) en het klooster van Echternach, dat hij in 698 stichtte, ondernam Willibrordus talrijke missies naar de Limburgse en Antwerpse Kempen en het Maasland.²

Op vele plaatsen in de Kempen herkennen we herinneringen aan Willibrordus: o.a. in Mol, Ellikom, Eksel, Kessenich, Overpelt, Meldert, Gruitrode, Eisden, Reppel, Aldeneik en Neeroeteren vinden we doopputten en kapellen terug die gewijd zijn aan Willibrordus.³ Zo ook in Neerpelt, waar in het oude gehucht Herent een kapel gewijd is aan Sint-Willibrordus.

Het is niet geweten wanneer hier de eerste kapel gebouwd werd. In 1928 werden bij verbouwingen Romeinse munten en ijzeren degens en zwaarden gevonden bij de kapel. Dit kan erop wijzen dat de plaats tijdens de Merovingers (5de -8ste eeuw) gebruikt werd als een begraafplaats. De combinatie van een kapel en een begraafplaats doet vermoeden dat de kapel uit de periode vóór de parochiestichtingen stamt, aangezien de latere parochiekerken het begrafenisrecht niet makkelijk uit handen gaven.⁴ Het feit dat er een kerkhof, afgesloten door een nog zichtbare wal, rond de kapel lag, de kapel naar het oosten georiënteerd was en ze vlak bij een hoeve lag wijzen erop dat het om een primitief missiekerkje ging.⁵ Daarnaast wijst de toewijding aan Sint-Willibrordus op een heel oude oorsprong, aangezien de verering van de heilige, die al vrij snel na zijn dood in 739 een hoogtepunt kende, snel' afnam en uiteindelijk helemaal verdween.⁶

¹ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 49-61.

² Idem, p. 61-62.

³ Idem, p. 62-63.

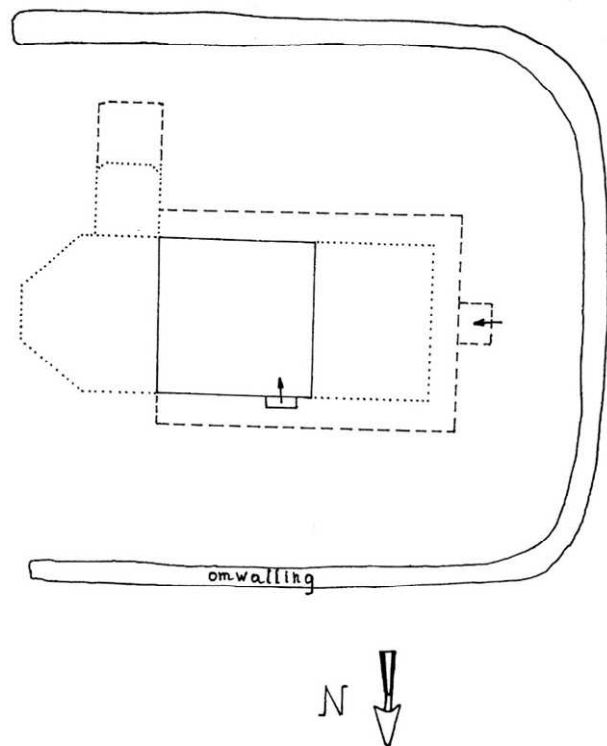
⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300250>, laatst geraadpleegd op 8 augustus 2018.

⁵ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 70.

⁶ Van de Weerd, H., 'De H. Willibrordus in Limburg (7 november 739-1939)', overdruk uit *Verzamelde Opstellen*, 15 (1939), p. 31.

De oudste kapel, met kern uit de 15de eeuw, was vierkant van vorm en had in het noorden een kleine toegangshal met een keienvloer. De vloer van de kapel lag 20 cm lager dan de dorpel. Deze 'oorspronkelijke' kapel is afgebeeld in figuur 2, aangeduid in een volle lijn.⁷

Figuur 2, Schets van de opeenvolgende grondplannen van de kapel (De oudste kapel, stippellijn: de verbouwingen van 1909, onderbroken streepjeslijn: de verbouwingen van 1928 en 1936).

Ten minste vanaf 1441 werden de bedienaars van het Willibrordusaltaar in Neerpelt aangesteld door de abt van Sint-Truiden, die de *tienden* (een soort belasting) hief in de parochie Neerpelt. In dat jaar werd het altaar van Sint-Willibrordus, dat dus al bestond, verenigd met het altaar van O.L.V. in de parochiekerk. Samen hadden de twee altaren genoeg inkomsten om een leefbaar *beneficie* te vormen.⁸ Er zijn namen bekend van priesters die het altaar bedienden vanaf 1441.⁹ De Sint-Willibrorduskapel is dus geen gewone veldkapel of buurtkapel, maar is het oudste bedehuis van Neerpelt.

De inkomsten kwamen onder meer uit schenkingen, waarvan hierna enkele voorbeelden volgen. Op 16 maart 1530 schonk ene Gherit Alarts een rente van $\frac{1}{2}$ *mud* (oude inhoudsmaat) rogge "aen den Rectoer van Sinte-Wilbertaltaer tot heernt". Art Cremers, pastoor van Neerpelt, liet bij testament van 20 maart 1673 "aen die Cappelle van Sint-Willebrord binnen Neerpelt een groesvelt fyenbempten genoemd", op last van een wekelijkse zondagsmis voor hem en zijn vrienden. Op 19 oktober 1714 verkocht een zekere Joost Steenmans drie stukken grond "belast met neghen oirtiens jaerelycks aen die capelle in het heent" (een *oirtien* of een *oord(je)* was een munteenheid).¹⁰

Het oude pilarenaltaar in barokstijl van de kapel zou in 1695 gebouwd zijn.¹¹ Het beeld van Sint-Willibrordus, dat nu in de kerk van Herent staat, dateert van rond 1700.¹²

⁷ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 70; Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

⁸ Bussels, M., 'De Kapel van het Herent', in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 191.

⁹ Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

¹⁰ Bussels, M., 'De Kapel van het Herent', in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 193.

¹¹ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbezit*, Neerpelt, 2002, p. 27.

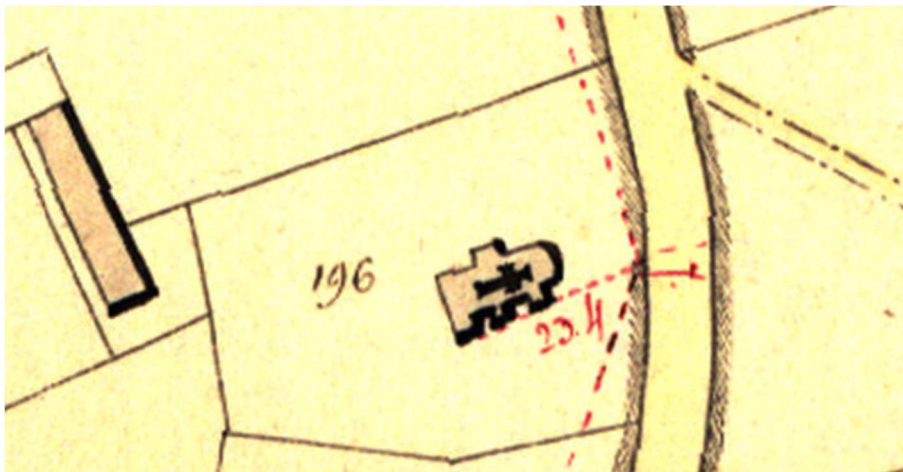
¹² Bussels, M., 'De Kapel van het Herent', in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 194.

Uit de verslagen van de bezoeken van de aartsdiakens aan hun parochies blijkt dat in de 18de eeuw wekelijks een mis gehouden werd aan de verenigde altaren, beurtelings in de kerk en in de kapel.¹³ Uit deze periode zou ook nog de huidige zoldering van de kapel stammen.¹⁴

In 1535 spreek men over “die capelhoeve tot haint”, of een hoeve dicht bij de kapel.¹⁵ Het is niet duidelijk of het gaat over de langgevelhoeve die op de Atlas der Buurtwegen (1845-46, zie figuur 4) in de buurt staat van de kapel. Op de kaart van Ferraris vinden we enkel een hoeve terug aan de noordzijde, doch mogelijks foutief ingetekend of verkeerd georiënteerd. De kapel wordt op deze kaart vermoedelijk foutief aangeduid als ‘C(hape)lle de St. George’, aangezien deze naam veel voorkomt in de regio. Opmerkelijk is ook dat de kaart van Ferraris een symbool voor een kapel en voor een kerk weergeeft. Ook de omwalling vinden we op deze kaart niet terug.

Figuur 3, De kapel op de kaart van Ferraris, 1777 (Geopunt)

Figuur 4, De kapel op de Atlas der Buurtwegen, 1845-46 (Geopunt)

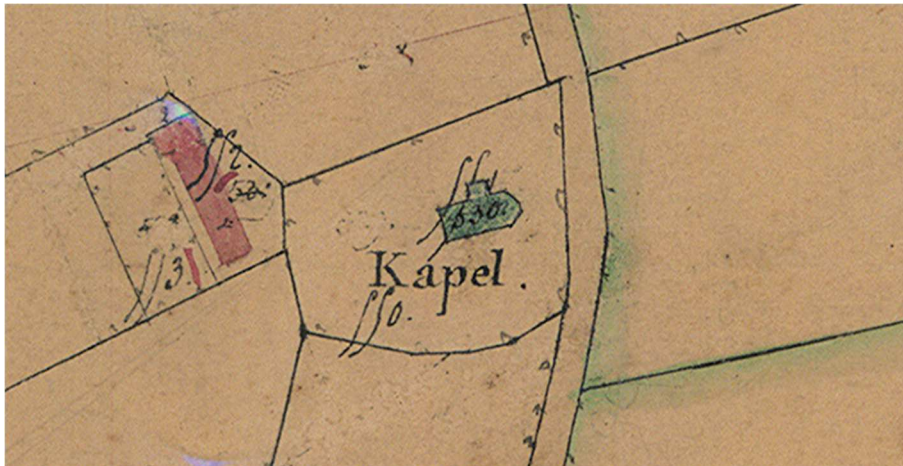
Een eerste vermelding van een klok in de kapel dateert van het begin van de 19de eeuw. Pastoor Buyvoets, die verschillende klokken liet maken en als bijnaam ‘klokkenvriend’ kreeg, liet in 1815 een klok maken voor de kapel. De inscriptie leest: IN HONOREM SANCTI WILLIBORDI H.BUYVOETS PASTOR IN NEERPELT HENRICUS PETIT ME FECIT ANNO DOMINI MDCCCXV.¹⁶

¹³ Bussels, M., ‘De Kapel van het Herent’, in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 192.

¹⁴ Bussels, M., ‘De Kapel van het Herent’, in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 193.

¹⁵ Bussels, M., ‘De Kapel van het Herent’, in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 193.

¹⁶ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbezit*, Neerpelt, 2002, p. 33.

Figuur 5, De kapel op de 'primitieve' kadasterkaart, 1845 (Archief van de Gewestelijke Directie van het Kadaster)

In 1845, de officiële start van het kadaster in Belgisch-Limburg, wordt de oppervlakte van de kapel op 90ca geschat, de omliggende grond van 17a10ca wordt omschreven als schaapsweide. Het primitief kadaster (figuur 5) en de Atlas der Buurtwegen (1845-46) tonen beiden een koor en inkomportaal, doch is het onduidelijk wanneer deze zijn toegevoegd. Er zijn geen tussentijdse verbouwingen opgetekend bij het kadaster.¹⁷

Een inventaris uit 1836 biedt een overzicht van de meubels en religieuze voorwerpen in de kapel: "een zilvere Remonstrantie voor de Reliquie van het H. Kruis, een kelk hebbende kopere voet en zilvere vergulde kop, twee tinne ampullen met schotel, tien kopere kandelaren, een kopere wijwaters ketel met kwispel, eene klok, twee metalen bellen, een missaal in folio en een altaarlezenaar, drie altaar tabellen, een witte kazuijvel met toebehoorten, een roode dito met toebehoorten, eene violette dito met toebehoorten, eene groene dito met toebehoorten, eene zwarte dito met toebehoorten, een communie tafel, een predikstoel, een okzaal."¹⁸ In de nacht van 14 op 15 maart 1881 gingen dieven aan de haal met de meeste meubels van de kapel van het Herent.¹⁹ Na de bouw van de Sint-Willibrorduskerk van Herent werden heel wat objecten naar de kerk verhuisd (zoals het beeld van Sint-Willibrordus). Enkele voorwerpen zijn verloren geraakt of geraakten in particuliere handen (in de hand gewerkt door de 'beeldenstorm' na de hervormingen door het concilie van 1962): een altaar uit 1865, een achttiende-eeuwse biechtstoel en preekstoel en een beeld van Sint-Antonius abt uit de 17de eeuw.²⁰

In 1906 bleken er werken aan de kapel van het Herent nodig te zijn: de ingang, de cementbepleistering van de gevel en het torentje waren onderkomen. In 1909 vond een grote verbouwing plaats met de bouw (of vervanging) van het koor en de bouw van een sacristie (zie stippellijn figuur 2).²¹ De nieuwe kapel had een totale lengte van 21 meter en een totale breedte van 10,7 meter.²² Deze verbouwing was grotendeels mogelijk door een gift van Jan Clerx van Neerpelt. Na de verbouwing van 1909 werd er elke zondag een mis gehouden in de kapel.²³

¹⁷ Hasselt, Archief van de Gewestelijke Directie van het Kadaster, *Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels*, Neerpelt.

¹⁸ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbeziit*, Neerpelt, 2002, p. 146-147.

¹⁹ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbeziit*, Neerpelt, 2002, p. 38.

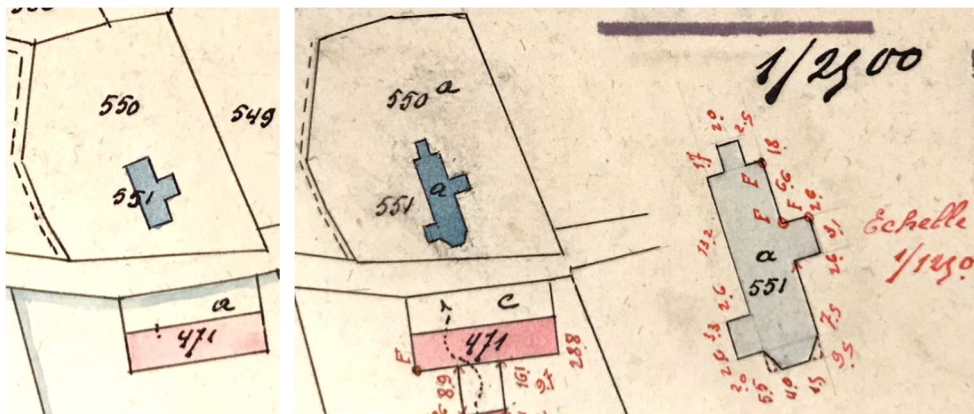
²⁰ Geukens, B., *Fotoreportorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Neerpelt*, Brussel, 1977, p. 32-34.

²¹ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbeziit*, Neerpelt, 2002, p. 46.

²² Hasselt, Archief van de Gewestelijke Directie van het Kadaster, *Mutatieschetsen*, Neerpelt: 1914 (nr. 55).

²³ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 70.

Het is dus niet duidelijk waarom men in de literatuur steevast verwijst naar de bouw van een nieuw koor en sacristie in 1909. Opgravingen en archeologisch onderzoek zouden hier een antwoord op kunnen bieden.

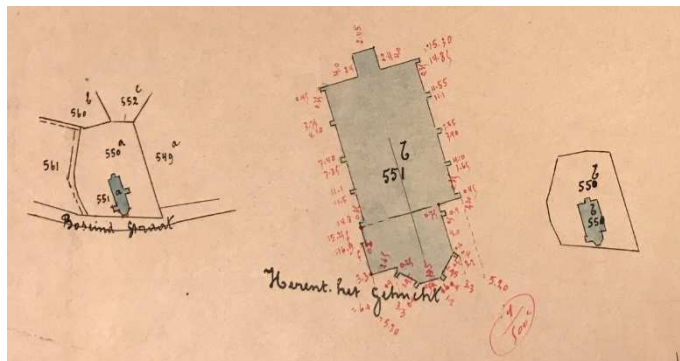

NEERPELT — Kapel Herent

A black and white photograph of the Kapel Herent in Neerpelt. The chapel is a small, light-colored building with a steep, dark roof and a small bell tower. It is surrounded by trees, and two figures are standing near the entrance.

Beheersplan Sint-Willibrorduskapel en omgeving

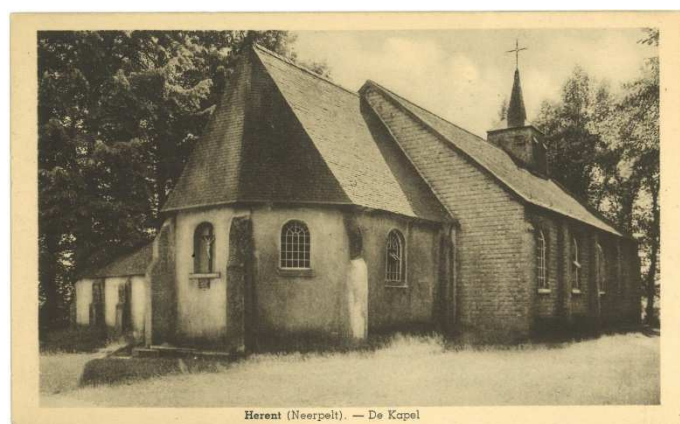
Ingrijpender waren de verbouwingen van 1928 (zie onderbroken streepjeslijn op figuur 2). Het schip werd grotendeels afgebroken, verbreed en verlengd naar het westen toe.²⁴ Het koor en het cementen gedeelte van de sacristie bleven behouden.²⁵ De ingang van de kapel werd verplaatst naar de westkant.²⁶ Het gebouw kende nu ongeveer een totale breedte van 11,3 meter en een totale lengte van 23 meter. Het altaar werd verplaatst naar de ronding van het koor.²⁷ De latere Rijksarchivaris te Hasselt Mathieu Bussels omschreef de laatste verbouwingen in 1939 als volgt: “bedekt met een dikke laag cement en een moderne smakeloze vergroting” en nog “een jammerlijke mislukking”.²⁸ De mutatieschets van het kadaster toont de vergroting (figuur 8). In 1936 werd de sacristie verlengd.²⁹

Figuur 8, Grondplan van de kapel voor en na de verbouwingen van 1928, met gedetailleerde afmetingen van het nieuwe gebouw (Archief van de Gewestelijke Directie van het Kadaster)

Figuur 9, De kapel na de verbouwingen van 1928 en de verlenging van de sacristie in 1936 (Onroerend Erfgoed, Beschermingsdossier)

Figuur 10, De kapel na de verbouwingen van 1928, jaren '30-'40 (Prentkaartenverzameling Dépot d'Histoires)

De inwoners van het gehucht Herent drongen er intussen op aan dat er een vaste priester aan de kapel zou verbonden worden. Daarom vroeg de kerkfabriek om de kapel als bijkerk te erkennen. Vanaf omstreeks 1920 nam E.H. Vanderhenst het rectoraat waar en later E.H. Gerrit Cartenstadt. Zo konden de Herentenaren hun zondagsplicht vervullen in de eigen kapel. Voor het zondagslof en de Plechtige Vespers (tijdens grote feestdagen) bleven ze aangewezen op de kerken van Neerpelt of Overpelt. In 1924

²⁴ Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

²⁵ Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

²⁶ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 70.

²⁷ Claassen, A., 'Het vroege Christendom in onze streken. De oudste kernen. De Willibrordus-kapel te Herent-Neerpelt en Gruitrode-Muisven', in *Limburg*, 53 (1984) 2, p. 70.

²⁸ Bussels, M., 'De Kapel van het Herent', in *Limburg*, 21 (1939) 8, p. 189 en 193.

²⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/80241>, laatst geraadpleegd op 8 augustus 2018.

mochten de kinderen voor het eerst in het Herent zelf hun Plechtige Communie doen.³⁰ Vanaf medio 1931 werd er dagelijks een mis opgedragen in de kapel.³¹

In 1952 werd Herent een zelfstandige parochie, de kapel zou tot 1963, bij de inhuldiging van de Sint-Willibrorduskerk, dienstdoen als tijdelijke parochiekerk.³² Daarbij werd een groot deel van het meubilair van de kapel verhuisd naar de kerk, evenals het oude gebruik om Sint-Theunis te vieren aan de kapel. Die traditie bestond zeker al aan het begin van de 20ste eeuw, wanneer rond de periode van de feestdag van Sint-Antonius abt (beschermheilige tegen pest, ziekten, vuur en veeziekten) grote manden met varkenskoppen en kleinvee aan de menigte verkocht werden.³³ Dit gebruik groeide uit tot een groot volksfeest, dat vandaag nog steeds plaatsvindt in Herent.³⁴

Figuur 11, De kapel tijdens een Sint-Theunisviering, +/- 1945-1950 (Bilsen, A., Honderd jaar Neerpelt. Fotokroniek van een dorp in de 20ste eeuw, Neerpelt, 2000, p. 146.)

Figuur 12, Interieur van de kapel, +/- 1940-1950 (Bilsen, A., Honderd jaar Neerpelt. Fotokroniek van een dorp in de 20ste eeuw, Neerpelt, 2000, p. 147.)

Figuur 13, Interieur van de kapel, +/- 1940-1950 (Cuyvers, P., 't Herent, Neerpelt, 1997, p. 49.)

Na de bouw van de Sint-Willibrorduskerk geraakte de kapel in verval. Eerst werd ze nog als parochiezaal gebruikt. De KLJ (Katholieke Landelijke Jeugd) voerde er toneelstukken op. Een podium werd daartoe in het koor bijgebouwd. De sacristie deed dienst als coulissen en kleedkamers. Achter aan het portaal kwam een buffet en tapkraan.³⁵

Begin jaren '70 werden de kleine lokalen omgebouwd tot een nieuwe zaal. Vanaf het begin van de jaren '80 bood de kapel onderdak aan de AA-bond. Eind jaren '80 was de kapel weer in verval geraakt en besloot de gemeente het dak te restaureren en een algemene opknappbeurt aan het gebouw en de

³⁰ Bilsen, A. en Orlent, M., *De Sint-Niklaaskerk van Neerpelt. Geschiedenis en kunstbezit*, Neerpelt, 2002, p. 51.

³¹ Cuyvers, P., *'t Herent*, Neerpelt, 1997, p. 49.

³² Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

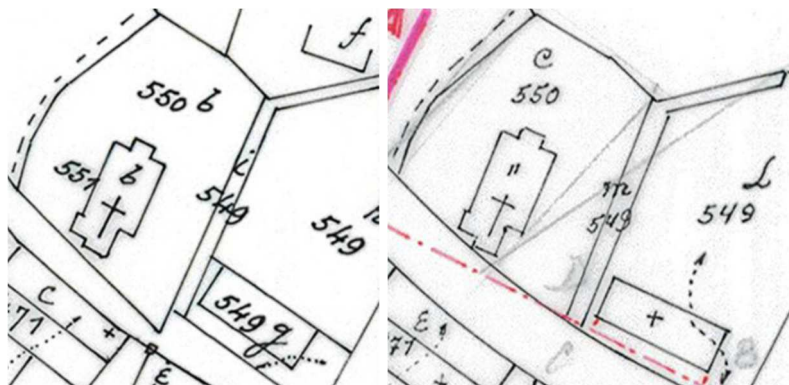
³³ Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*; Cuyvers, P., *'t Herent*, Neerpelt, 1997, p. 66.

³⁴ <http://www.st-theunis.be>, laatst geraadpleegd op 8 augustus 2018.

³⁵ Cuyvers, P., *'t Herent*, Neerpelt, 1997, p. 51.

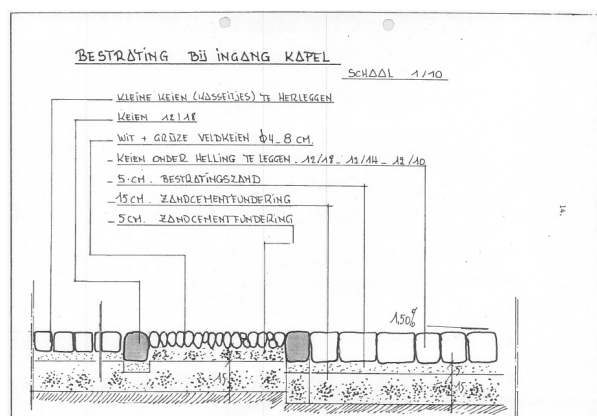
omgeving uit te voeren.³⁶ Vanaf september 1990 werd de kapel de uitvalsbasis van Heemkring Neerpelt, die er het Museum Nederpeelt onderbracht, met een permanente tentoonstelling over het Neerpelts verleden en plaats voor thematische exposities.³⁷

De omgeving van de Sint-Willibrorduskapel kende doorheen de tijd verschillende transformaties. De afbakening van het terrein is nagenoeg identiek gebleven. De Atlas der Buurtwegen uit 1845-46 (figuur 4) en de primitieve kadasterkaart uit 1845 (figuur 5) tonen reeds de perceelsafbakening zoals we deze vandaag quasi kennen. Een kleine wijziging vindt plaats in 1969-1970 bij wegwerken aan de Breughelstraat. Een klein gedeelte van het perceel wordt dan toegevoegd aan het openbaar domein.

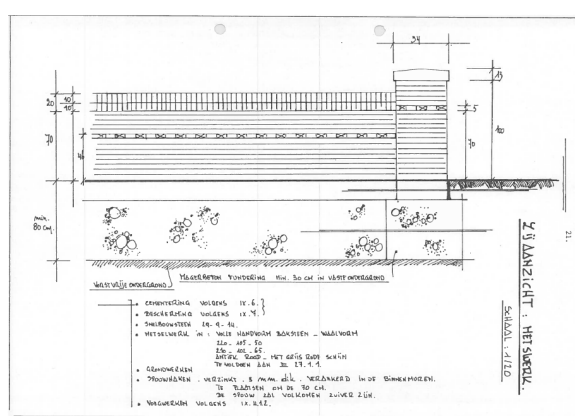

Figuur 14, Grondplan van de kapel en omliggende grond voor en na de wijziging van 1969-1970 (Archief van de Gewestelijke Directie van het Kadaster)

De vroegere aanleg rondom de kapel was landschappelijk, zoals een foto tussen 1909 en 1928 aangeeft (figuur 7). De kapel bevond zich te midden van een grasveld en werd reeds omringd door de lindebomen, waarvan de exacte leeftijd niet gekend is. Ook foto's na de restauratie en uitbreiding van de kapel in 1928 tonen deze landschappelijke aanleg (figuur 10, 11). In 1992 wordt de ruimte rondom de kapel voor het eerst uitgebreider aangelegd. De trappen in arduin, de rijwegen in kasseien en de gemetselde tuilmuren dateren van deze periode. Daarnaast werd het gras heraangelegd en werden de houtkanten aangeplant.

Figuur 15, Detail voor de bestrating, 1992 (restauratiedossier van ontwerpburo voor Groene Ruimten)

Figuur 16, Detail van de tuilmuren, 1992 (restauratiedossier van ontwerpburo voor Groene Ruimten)

³⁶ Cuyvers, P., 't Herent, Neerpelt, 1997, p. 51.

³⁷ <http://www.heemkringneerpelt.be>, laatst geraadpleegd op 9 augustus 2018.

In 2010 wordt de omgeving van de kapel opnieuw verfraaid. Enkele aangetaste lindebomen worden vervangen omwille van ernstige aantasting. De overige lindebomen worden gekandelaberd naar hun huidige groeivorm. Daarnaast worden tevens de haagstructuren aangepland.

Op 5 juni 2003 wordt de kapel als monument beschermd omwille van zijn historische, socioculturele en volkskundige waarde. De omgeving van de kapel (het omliggende perceel) werd op dat moment ook beschermd als dorpsgezicht wegens haar historische en socioculturele waarde.³⁸

Figuur 17, Luchtfoto, 2017 (Geopunt)

2.02. Bouwhistorische analyse

De Sint-Willibrorduskapel kent doorheen haar bestaan verschillende transformaties, zoals reeds eerder aangeduid. De onderstaande tijdlijn geeft een chronologisch overzicht van alle (bekende) uitgevoerde werken.

15 ^{de} eeuw	Bouw van de 'oudste' kapel met vierkant grondplan
1695	Bouw pilarenaltaar
1906	Beperkte herstellingswerken
1909	Uitbreiding: toevoeging van het half rond koor en de sacristie
1928	Totale verbouwing: - Grotendeelse afbraak van het schip - Verlenging en verbreding van het schip - Verplaatsing van de toegang naar het westen - Verplaatsing van de dakruiter (ten gevolge van vergroting) - Behoud van koor en sacristie
1936	Verlenging van de sacristie
1980-1990	Restauratie van het dak en algemene opknapbeurt
1992	Verfraaiingswerken van de omgeving van de kapel: - Aanleg rijwegen in porfierkeien - Aanleg trappen in arduin - Aanleg veldkeien (naast toegang kapel) - Tuinmuren in metselwerk (Her)aanplanting groen
2010	Verfraaiing van de omgeving van de kapel: - Vervangen van enkele aangetaste lindes - Snoei van de overige lindes - Aanplanting van nieuwe hagen

³⁸ Hasselt, Onroerend Erfgoed, *Beschermingsdossier DL1323: Sint-Willibrorduskapel Neerpelt*.

De kapel vertoont vandaag nog sporen van deze eerder verbouwingen en transformaties. Het oude koor en de sacristie vertonen duidelijk een andere materialisatie dan het schip. Beiden zijn opgetrokken in 1909 met een cementering voorzien van imitatievoegen als gevelafwerking. De volledige kapel was destijds op deze manier afgewerkt (zie figuur 7). Deze afwerking is vandaag nog steeds te herkennen, evenals in de verlenging van de sacristie uit 1928. De overige gevels (schip, portaal en aanbouw) zijn in roodbruine baksteen opgetrokken (bij de verbouwing in 1928).

Aan de zuidzijde herkennen we een recentere uitbouw onder een lessenaarsdak, met een duidelijk zichtbare bouwnaad in het metselwerk. Deze uitbouw creëert ruimte voor de verwarmingsinstallatie (eveneens op te merken aan de schouw in roestvrij staal). Deze uitbouw werd vermoedelijk opgetrokken bij de verbouwing in 1928 of alleszins kort daar op volgend, aangezien latere grondplannen deze steeds tonen. De bouwnaad doet vermoeden dat dit niet helemaal gelijktijdig met de verbouwing van 1928 werd uitgevoerd.

Figuur 18, Koor en sacristie, 2018 (foto door auteur)

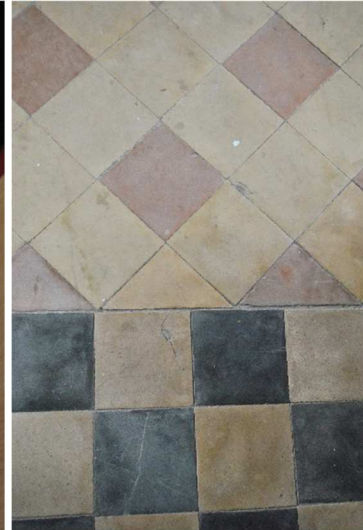
Figuur 19, Uitbouw, 2018 (foto door auteur)

In de binnenzijde van de kapel zijn er eveneens enkele sporen op te merken van vroegere verbouwingen. In het koor bevinden zich aan weerszijden natuurstenen elementen in de vloerafwerking. Vermoedelijk zijn dit restanten van het vroegere altaar dat zich sinds 1928 in het halfrond koor bevond. De vloerafwerking van de kapel verschilt in het centrale gedeelte en het koor: in deze originele zones bevindt zich een roodgele keramische tegelvloer in een geometrisch patroon. De overige zones van het schip, namelijk de uitbreidingen van 1928 en het portaal, zijn voorzien van een vloerafwerking in een wit-zwart dambordpatroon. In de verlenging van de sacristie herkennen we dan weer een ander patroon van gele en donkerrode tegels. Deze verschillende vloerafwerkingen herkennen we reeds op foto's gedateerd kort na de verbouwing van 1928 (figuur 12 en 13). Vermoedelijk werden de tegels van de te behouden delen, namelijk de centrale zone van het schip, het koor en de sacristie, destijds behouden.

Daarnaast werd het interieur volledig gepleisterd en geschilderd, waardoor de originele opzet van de binnenmuren niet meer zichtbaar is. Oudere foto's (figuur 12 en 13) tonen na de verbouwing in 1928 een zichtbaar metselwerk en een gemetselde rondboog ter hoogte van het koor. De aanzet van de muren is in een donkere steen van groter formaat uitgevoerd, het vervolg in een lichte steen. De plafonds waren reeds gepleisterd.

Figuur 20, Restanten oud altaar, 2018 (foto door auteur)

Figuur 21, Detail van de tegelvloeren, 2018 (foto door auteur)

Figuur 22, Interieur van de kapel, 2018 (door auteur)

Figuur 23, Tegelvloer in het portaal, 2018 (foto door auteur)

3. INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.01. Inventaris omgeving³⁹

Het perceel van de Sint-Willibrorduskapel wordt vandaag nog steeds gevormd door haar **historische grenzen**, onder andere te herkennen op de Atlas der Buurtwegen (zie figuur 4). Enkel aan de straatzijde werd een beperkt gedeelte van het perceel in 1969-1970 aan het openbaar domein toegevoegd, waardoor de kapel zich vandaag zeer dicht aan de straat bevindt. De omgeving van de kapel wordt gevormd door een tuin voorzien van lindebomen en haagstructuren, afgebakend door een lage gemetselde muur aan de oostzijde (de straatzijde) en door middel van **houtkanten** aan de overige zijden. De kapel richt zich met haar koor naar de straatzijde, waardoor de toegang (die in 1928 naar het westen werd verplaatst) zich aan de achterzijde bevindt.

Het perceel van de kapel kent een duidelijke begrenzing. Aan de straatzijde wordt het terrein afgebakend door een lage muur in metselwerk, uitgevoerd in een halfsteensverband en voorzien van een eenvoudige muizentand en ezelsruggen. Deze muur dateert van de verfraaiingswerken van de omgeving van de kapel in 1992. De muur wordt driemaal onderbroken, telkens door gemetselde pilaren van beperkte hoogte, voorzien van een betonnen afdekplaat. Een eerste opening bevindt zich centraal, ter hoogte van het koor, waar het via enkele traptreden toegang biedt tot het kruis dat zich bevindt in een rondboognis. Deze toegang biedt geen verdere ontsluiting tot het terrein. Aan weerszijden van de kapel wordt de muur opnieuw onderbroken door een **pad in kasseien**. Het pad werd in een U-vorm rondom de kapel aangelegd en vertakt aan de zuidzijde in een smaller pad dat langs de gevel loopt. Aan de toegangsdeur in het westen vormen de kasseien een halve cirkel, die de toegang benadrukken. Aan weerszijden van deze toegang herkennen we een beperkte zone in keien. De overige zijden van het perceel worden afgebakend door meidoornhagen. Aan de achterzijde herkennen we een onderbreking van de haag door twee gemetselde **pilaren**, gelijkaardig aan deze gelegen aan de straatzijde. Vermoedelijk vormde deze doorgang vroeger de verbinding tussen de kapel en de achtergelegen hoeve. (foto 1-10)

De omgeving van de kapel is aangelegd met grasvelden, lage begroeiing en haagstructuren. Plaatselijk herkennen we een zeer jonge naaldboom. De aanwezige **lindebomen** vormen een belangrijk historisch, esthetisch en landschappelijk element. Het betreft gekandelaberde zomerlinde (*Tilia platyphyllos*). De bomen volgen het aanwezige pad en dragen bij tot het afgebakend, samenhangend geheel. De exacte leeftijd van de lindebomen is niet gekend, doch herkennen we reeds lindebomen op foto's uit het begin van de 20ste eeuw (zie figuur 7). Enkele bomen aan de zuidzijde en een aan de oostzijde werden vervangen omwille van de ernstige aantasting (2010). De inrichting is zeer beperkt, er bevindt zich een enkele houten bank en twee sobere verlichtingselementen. (foto 1-10)

De omgeving van de kapel bezit een belangrijke erfgoedwaarde door de originele afbakening (deels in houtkanten), de inplanting van de kapel en de aanwezigheid van de lindebomen. De aanwezige muur aan de straatzijde is een latere toevoeging, die bijdraagt tot de afbakening van het geheel, doch in stijl niet overeenstemt. Er kan geen erfgoedwaarde aan de constructie op zich worden toegekend. Het beperkte muurtje aan de achterzijde verwijst naar de vroegere doorgang naar de hoeve en kan wel als erfgoedelement beschouwd worden. In de aanleg van de site kunnen enkel het grasveld en het pad in kasseien als erfgoedelementen beschouwd worden, andere haagstructuren en inrichting komen hier niet voor in aanmerking.

Zie bijlage 8.03 Fotosurvey

Zie bijlage 8.06 Waardevolle bomen

³⁹ De erfgoedelementen werden in het vet aangeduid.

3.02. Inventaris exterieur⁴⁰

De Sint-Willibrorduskapel betreft een bakstenen gebouw onder een zadeldak bedekt met leien. Het **schip** wordt gevormd door vier traveeën, waarvan de eerste (westzijde) blind is uitgevoerd. De traveeën worden aangeduid door gemetselde steunberen, uitgevoerd in halfsteens verband. De **gevels** worden aangezet door een gecementeerde plint en verder opgetrokken door een metselwerk in roodbruine bakstenen, uitgevoerd in kruisverband. De gevels zijn opgebouwd als tweesteense muren en voorzien van opgelegde knipvoegen. Rondom de gevels bevindt zich een verharding in beton. In de zuidzijde herkennen we een aanbouw tussen het schip en de sacristie, uitgevoerd in gelijkaardig metselwerk. Een houten deur onder een houten latei en een rollaag biedt toegang tot de ruimte. Hier merken we eveneens de hoge, ronde schouw in rvs op. (foto 5, 11-12)

Aan de westzijde herkennen we op het **hoofddak** een vierzijdige **dakruiter** met ingesnoerde naaldspits, volledig bedekt met leien. Aan weerszijden van de ruiter bevinden zich twee galmgaten. De **bekroning** ontbreekt, doch is nog in bezit. In de dakruiter zou zich nog een **klok** bevinden, doch is deze niet te inspecteren. Er zijn enkele ladderhaken voorzien. De windveren van het schip zijn uitgevoerd in grenen planken. De kapel is voorzien van goten en regenafvoeren in zink. Het zadeldak op het hoofdgebouw heeft een kleine oversteek met een vlak afgewerkte bebording. (foto 13)

De raamopeningen in het schip worden gevormd door een strekkenboog met een extra steen in boogvorm en zijn voorzien van gecementeerde dorpels. De **rondboogvensters in staal** zijn voorzien van een stalen roedeverdeling, deze verdeling is reeds op oude foto's te herkennen. Het stalen buitenschrijnwerk dateert van de restauratie en uitbreiding in 1928. De invulling is uitgevoerd in helder glas, in het benedengrid herkennen we structuurglas. De glazen invulling is niet meer overal origineel, plaatselijk is er geen structuur glas toegepast bij het vervangen van de benedenste glasvlakken. (foto 14-15)

Aan de westzijde bevindt zich een portaal met dezelfde materialisatie, eveneens onder een zadeldak in leien. De windveren van het portaal zijn uitgevoerd als houten kepers, bedekt met leien. De nok is afgewerkt door een geplooid lood. Het portaal biedt toegang tot de kapel via een dubbele houten deur, geplaatst in een gemetselde rondboog. De rondboog werd gemetseld in een enkele koppenlaag. In het hoofdgebouw werden telkens een strekkenboog met een extra steen in boogvorm gemetseld. Het is onduidelijk van wanneer deze toegangsdeur dateert, doch is deze niet origineel. De dagzijden van de deuropeningen zijn gecementeerd. Aan de zijgevels herkennen we een muizentand in het metselwerk. Deze komt niet voor in het hoofdgebouw. De gecementeerde plint zit ook niet op dezelfde hoogte als de plint van het hoofdgebouw. In beide langsegevels van het portaal bevindt zich een houten deur, ditmaal onder een houten latei en een gemetselde rollaag. De dagzijden zijn in deze openingen niet gecementeerd. Deze deuren hebben een duidelijk afwijkende typologie en materialisatie en werden vermoedelijk later toegevoegd. (foto 16-20)

Aan de oostzijde bevindt zich het **koor** en de **sacristie**, beiden afgewerkt door een **cementbepoetsing** voorzien van imitatievoegen. Het inspringende koor wordt gevormd een rechte travee met een driezijdige sluiting, eveneens voorzien van een dakbedekking in **leien** en een smeedijzeren kruis ter bekroning. Aan de hoekpunten bevinden zich versneden steunberen. Het koor kent een iets lagere nok dan het schip. Aan de kopse zijde herkennen we een **rondboognis**, voorzien van een kruis. De sacristie bevindt zich aan de zuidzijde van het koor en is eveneens voorzien van een driezijdige sluiting en een leien dakbedekking. De steunberen zijn hier eveneens aanwezig, doch enkel op te merken aan het verlengde gedeelte van de

⁴⁰ De erfgoedelementen werden in het vet aangeduid.

sacristie. **Het stalen buitenschrijnwerk** kent een gelijkaardige opbouw als deze van het schip en dateert tevens van 1928, doch zijn de glasvlakken uitgevoerd in gekleurd structuurglas. (foto 1, 21-24)

Het exterieur van de Sint-Willibrorduskapel kende doorheen de jaren verschillende transformaties, toch is de kapel uit 1909 nog steeds te herkennen. Het geheel bezit erfgoedwaarde als getuige van de diverse transformaties uit het verleden. Zowel het dak, de gevels en het stalen buitenschrijnwerk van het schip, het koor en de sacristie betreffen erfgoedelementen, zowel door hun opbouw als materialisatie. Het portaal werd reeds gedeeltelijk verbouwd, enkel de opzet van het geheel bezit erfgoedwaarde. Aan de aanbouw tussen het schip en de sacristie kan eveneens geen erfgoedwaarde toegekend worden.

Zie bijlage 8.03 Fotosurvey

3.03. Inventaris interieur⁴¹

Het interieur van de Sint-Willibrorduskapel wordt gekenmerkt door gepleisterde wanden en plafonds, allen geschilderd in een witte kleur. De vloer is voorzien van **keramische tegels** in een geometrisch patroon en verschillend per zone. Zo is het centrale gedeelte van de kapel, het koor en de originele sacristie voorzien van een patroon van gele en rode tegels (daterend van voor 1928). De uitbreidingen van 1928, namelijk de zijkanten van het schip, de verlenging aan de westzijde en het portaal, zijn voorzien van een dambordpatroon in zwarte en witte tegels. Het verlengde gedeelte van de sacristie kent een afwijkend patroon in rode en gele tegels. (foto 25-27)

Het schip bestaat uit een rechthoekige ruimte, voorzien van een gedrukt **tongewelf**. Het koor is toegankelijk via een gedrukte rondboog, voorzien van geprofileerde aanzetstenen. Het driezijdige koor bezit eveneens een gedrukt tongewelf, aangezet op een kroonlijst. In de westzijde van het schip herkennen we een **oksaal**, uitgevoerd als een houten draagvloer en voorzien van een beplanking. Het oksaal steunt op een metalen profiel, gedragen door twee metalen zuilen. De onderzijde van het oksaal, zowel het houtwerk als de metalen onderdelen, zijn wit geschilderd. De houten balustrade (dichtgezet met een houten plaat) en de bovenzijde van de vloerbeplanking zijn glanzend vernist. De toegangsdeur tot het schip bestaat uit een dubbele houten deur, eveneens voorzien van een glanzende vernis. De binnendeuren zijn niet origineel. Zowel in het schip, als in het koor, bevinden zich trekstaven van de ene zijde naar de andere zijde. Deze staven zijn wit geschilderd en voorzien van verlichting in de vorm van spots. Het interieur van het portaal wordt gevormd door het verdere verloop van de tegelvloer, gepleisterde wanden en een plafond in houten planken. Er is zijn geen waardevolle erfgoedelementen te herkennen. (foto 25-26)

Vanuit het koor is de sacristie toegankelijk via een houten deur. De sacristie is momenteel in gebruik als opslagruimte en voorzien van een toilet in een houten constructie. Ook hier zijn wanden en plafond gepleisterd. Vanuit deze ruimte biedt een houten deur toegang tot de technische ruimte (ondergebracht onder de aanbouw). Deze ruimte is onafgewerkt en toont de houten dakopbouw. (foto 33-35)

Het aanwezige meubilair is niet origineel aan de kapel. De originele inrichting werd gedeeltelijk gestolen in 1881, de overgebleven elementen kwamen terecht bij plaatselijke notabelen. Er kan dan ook geen erfgoedwaarde aan toegekend worden. (foto 25-27)

⁴¹ De erfgoedelementen werden in het vet aangeduid.

Het interieur kent beperkte erfgoedwaarde door haar opzet, met name de gewelven en de aanwezigheid van het oksaal, en in beperkte mate door de materialisatie, met name de aanwezige tegelvloeren. Er kan geen erfgoedwaarde toegekend worden aan de verdere inrichting.

Zie bijlage 8.03 Fotosurvey

3.04. Diagnosenota

Omgeving

- De omgeving van de kapel is op een nette, natuurlijke manier aangelegd. Het geheel oogt degelijk onderhouden. (foto 1-8)
- De hagen tonen gezond en zijn degelijk gesnoeid. (foto 2, 6, 9)
- De kasseien liggen plaatselijk ongelijk, doch zijn nog steeds toegankelijk. In de voegen is er mosgroei aanwezig. (foto 4, 9)
- Het muurtje in metselwerk aan de voorzijde bevindt zich in een goede staat, doch zijn de ezelsruggen sterk vervuild en is er mosgroei aanwezig. Plaatselijk ontbreken de voegen. Het muurtje oogt eerder vreemd in het geheel en is niet uitgelijnd op het koor, waardoor een eerder slordig uitzicht is ontstaan. (foto 1, 2, 6)
- De aanwezige naaldbomen passen niet bij het karakter van de site. (foto 8)
- De oudere lindebomen vertonen plaatselijk wonden, doch zijn deze herstellend. Op de schors is er plaatselijk mosgroei op te merken aan de stamaanzet. De jonge lindebomen worden momenteel ondersteund. De bomen bevinden zich in een doorlatende ondergrond. In het algemeen kan besloten worden dat de bomen vitaal zijn, actieve wondweefselgroei vertonen en een goede groeivorm volgen. (foto 2, 4, 10)
- Er is beperkt inrichting aanwezig, deze is op een sobere manier geïntegreerd. (foto 5)
- De traptreden die toegang bieden tot de rondboognis in het koor vertonen zware breuken. (foto 46)

Exterieur schip & portaal:

- Het gevelmetselwerk bevindt zich in een redelijke staat. Plaatselijk zijn er gedeeltes van de bakstenen afgesprongen. Bepaalde zones van het metselwerk zijn onstabiel wegens het ontbreken van de voegen (voorzijde portaal, westgevel kapel). (foto 13, 16-20)
- De gecementeerde plint is plaatselijk sterk vervuild door mosgroei en opspattend regenwater. Lokaal ontbreken er gedeeltes van de cementering. (foto 19, 40)
- De verharding in beton rondom de gevels is sterk vervuild en vertoont ernstige mosgroei. De regenafvoeren wateren momenteel af in deze zone, waardoor het water niet direct in de grond kan infiltreren, maar via de barsten onder de betonnen verharding sijpelt. (foto 40)
- De dakstructuur bevindt zich in goede toestand. De muurplaten zijn zichtbaar en vertonen lokaal beperkte aantasting. De opleg van deze muurplaten is plaatselijk vermoedelijk niet meer afdoende. De dakbedekking in leien bevindt zich in goede staat. Hier en daar is er een lei afgeschoven. De leien zijn in het algemeen vervuild met plaatselijke mosgroei. Er zijn ladderhaken aanwezig, doch beperkt. De dakruiter bevindt zich in redelijke staat, ook hier zijn de leien voornamelijk vervuild, enkele zijn uitgezakt. De bekroning ontbreekt (doch is nog in bezit). De aansluitingen tussen de dakruiter en het dak van de kapel zijn plaatselijk niet afdoende. De windveren in hout (schip) ogen verweerd, doch zijn compleet. De windveren in leien (portaal en aanbouw) zijn plaatselijk beschadigd of ontbrekend. (foto 5, 13, 16, 19)
- Het houten buitenschrijnwerk (deuren van het portaal en de aanbouw) bevinden zich in redelijke staat. Het houtwerk is plaatselijk beperkt beschadigd. De afwerkingslaag is verweerd en vervuild.

Het hang- en sluitwerk vertoont plaatselijk roestvorming. De houten lateien vertonen plaatselijk aantasting. (foto 12, 19, 20)

- De cementering van de dagzijden is plaatselijk gebarsten. (foto 16, 41)
- Het buitenschrijnwerk van het schip bevindt zich in een redelijke toestand. De stalen verdelingen zijn lokaal beschadigd of verzwakt. Plaatselijk is de afwerkingslaag van het schrijnwerk verweerd. De glazen invulling is niet overal origineel, plaatselijk is het benedengrid niet volledig met structuurglas ingevuld. De bovenzijden van de dorpels zijn voornamelijk vervuild. (foto 14)
- De goten en regenafvoeren verkeren in goede toestand.
- De aansluiting tussen het dak van het portaal en de opgaande muur is niet afdoende. De waterdichting is niet gegarandeerd. (foto 19, 42)
- De aanbouw tussen het schip en de sacristie oogt eerder rommelig en heeft een negatieve invloed op het totaalbeeld van de kapel. De aansluiting met het dak van de sacristie is niet ordelijk uitgevoerd. Het metselwerk bevindt zich in slechte staat door de ontbrekende voegen. De windveer in leien is plaatselijk beschadigd, de onderliggende cementering oogt onordelijk. De schouw is zeer opzichtelijk. De verlichting boven de deur past niet bij het karakter van de kapel. (foto 12)
- De verlichting boven de toegangsdeur van het portaal past niet bij het karakter van de kapel. (foto 16)

Exterieur koor & sacristie:

- De cementering vertoont sterke scheuren, evenals de gecementeerde dorpels. Plaatselijk ontbreekt de cementering. De cementering is in het algemeen sterk vervuild, er is eveneens mosgroei op te merken. (foto 1, 21-24)
- De dakstructuur bevindt zich in goede toestand. De dakbedekking in leien verkeert in goede staat. Lokaal is er een lei afgeschoven. De leien zijn in het algemeen vervuild met plaatselijke mosgroei. Er zijn ladderhaken aanwezig, doch beperkt en verroest. De bekroning van het koor staat niet meer loodrecht en vertoont lichte roestvorming. De goten en regenafvoeren zijn in orde, doch wateren ook hier af op de verharding rondom de gevels. (foto 21-24)
- Het buitenschrijnwerk is plaatselijk sterk beschadigd. Het staalwerk is plaatselijk beschadigd of sterk verzwakt. De glasplaten zijn gebroken of ontbrekend. De afwerkingslaag van het schrijnwerk is sterk verweerd. (foto 21)

Interieur

- De vloeren in keramische tegels verkeren in het algemeen in goede staat. Plaatselijk is er een tegel beschadigd of verzakt. (foto 25, 39)
- De gewelven van het schip en het koor bevinden zich in goede toestand, het pleisterwerk is op meerdere plaatsen gebarsten en eveneens licht vervuild. De geprofileerde aanzetstenen zijn volledig en verkeren in goede staat. De trekstaven verkeren in goede staat. De aangebrachte verlichting is op een sobere manier geïntegreerd. (foto 26-27, 36)
- De wanden vertonen plaatselijk scheuren en eerdere herstellingen. Plaatselijk is de onderliggende steen zichtbaar. (foto 37-38, 43, 45)
- Het houten oksaal verkeert in goede staat. Het houtwerk vertoont plaatselijk sporen van slijtage. De toegepaste glanzende vernis past niet bij de stijl van het gebouw. De afdichting van de balustrade door middel van een houten plaat is eerder onordelijk. Het metalen profiel en de zuilen ter ondersteuning bevinden zich in goede toestand. (foto 28-31)
- De toegangsdeur tot het schip bevindt zich in goede toestand. De deur klemt licht. (foto 32)
- In de sacristie is het pleisterwerk erg aangetast, voornamelijk door vochtplekken. Plaatselijk zijn er schimmels op te merken. De ruimte oogt eerder rommelig door de aanwezige inrichting. De

toegangsdeur is aan de achterzijde beschadigd. De vloerafwerking in keramische tegels vertoont voornamelijk slijtage. (foto 33-34, 44)

- De technische ruimte is een onafgewerkte ruimte, waar de dakopbouw zichtbaar is. De ruimte kent geen esthetische kwaliteiten. (foto 35)
- Het aanwezige meubilair is niet origineel aan de kapel. (foto 25-26)

Zie bijlage 8.02 Fotosurvey

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

De Sint-Willibrorduskapel werd op 05-06-2003 beschermd als monument omwille van haar (architectuur)historische, socioculturele en volkskundige erfgoedwaarde. In hetzelfde beschermingsbesluit wordt de omgeving van de kapel beschermd als dorpsgezicht omwille van de historische en socioculturele erfgoedwaarde. De als monument beschermde kapel maakt geen deel uit van de afbakening van het dorpsgezicht.

4.01. (Architectuur)historische waarde van het monument

De historische erfgoedwaarde van de Sint-Willibrorduskapel is reeds terug te brengen naar de 8ste eeuw, toen de site vermoedelijk in gebruik was als begraafplaats tijdens de Merovingers. Eerdere opgravingen leidden al tot de ontdekking van Romeinse munten en ijzeren degens en zwaarden. Deze historische waarde hangt dan ook nauw samen met de archeologische erfgoedwaarde. Daarnaast kent de kapel historische erfgoedwaarde als het oudste bedehuis van Neerpelt. In de 15de eeuw waren er reeds priesters die het verenigd altaar van Sint-Willibrordus en O.L.V. bedienden. Gedurende de 18de eeuw werd er zelfs wekelijks een mis gehouden, beurtelings in de kerk en in de kapel. Omstreeks 1920 werd er een vaste priester aan de kapel verbonden en zou deze als bijkerk erkend worden. Vanaf 1931 werd er dagelijks een mis opgedragen. Van 1952 tot 1963 functioneerde de Sint-Willibrorduskapel als tijdelijke parochiekerk voor het gehucht Herent. In de jaren '90 werd het heemkundig museum er gevestigd.

Ten slotte is er eveneens architectuurhistorische erfgoedwaarde aan toe te kennen. De kapel bezit een 15de-eeuwse kern met een gedeelte van het koor. Daarnaast toont het de verschillende transformaties die de kapel onderging in 1909, 1928 en 1936. In 1909 werd het huidige koor en de sacristie toegevoegd. In 1928 werd het schip grotendeels afgebroken en vervolgens verlengd en verbreed, het koor en de sacristie werden behouden. De sacristie zou in 1936 verlengd worden. Het gebouw toont zowel in haar uiterlijke kenmerken (gevelafwerking) als door haar interieur (vloertegels) de vroegere transformaties.

4.02. Socioculturele en volkskundige waarde van het monument

De kapel kent socioculturele en volkskundige erfgoedwaarde als bedehuis van Sint-Willibrordus. Voor de Kempen was aartsbisschop Willibrordus, die later als bijnaam 'apostel der Lage Landen' kreeg, van groot belang. Zoals reeds aangegeven vormde de kapel een belangrijk bedehuis in Herent en functioneerde deze zelfs tijdelijk als parochiekerk. De Sint-Willibrorduskapel getuigt van de eeuwenlange devotie tot Sint-Willibrordus. Daarnaast ontstond hier in de 20ste eeuw de traditie van het vieren van Sint-Theunis. Rond de feestdag van Sint-Antonius abt (de beschermheilig tegen de pest, ziekten, vuur en veeziekten) werden grote manden met varkenskoppen en kleinvee aan de menigte verkocht. Het volksfeest vindt vandaag nog jaarlijks plaats, al is de kapel niet meer de locatie.

4.03. Historische en socioculturele waarde van het dorpsgezicht

Het perceel van de Sint-Willibrorduskapel is door de tijd gaaf bewaard gebleven. Zoals reeds vermeld is de geschiedenis terug te brengen tot de tijd van de Merovingers en bezit de site dan ook een archeologische erfgoedwaarde. De grenzen die vandaag door de aanwezige haagstructuur worden aangegeven, stemmen grotendeels overeen met de perceelsafbakening zoals deze onder andere op de Atlas der Buurtwegen reeds te herkennen is. De kapel vormt samen met de tuin een historisch, maar ook een visueel geheel. Binnen dit geheel spelen de aanwezige lindebomen een voorname rol door hun afbakende karakter, maar ook hun esthetische en landschappelijke waarde binnen het dorpsgezicht.

Zie bijlage 8.02 Beschermingsbesluit

5. VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER

In het toekomstig beheer van de kapel en haar omgeving is de instandhouding van de erfgoedelementen fundamenteel. De volgende uitgangspunten zijn hierbij van belang:

- Respect voor de originele geleding in grondplan en opstand, evenwel als de zichtbare transformaties.
- Respect voor de stijl en vorm van het monument.
- Respect voor de sobere en eerlijke bouwmaterialen (baksteen, staal, houtwerk, ...), toegepast in een weinig geornamenteerd geheel.
- Respect voor de verhoudingen binnen de site en de historische afbakening van de site.
- Respect voor de karaktervolle lindebomen.

De Sint-Willibrorduskapel bevindt zich in het algemeen in een redelijke toestand. Bepaalde elementen, die reeds in de diagnosenota naar voren kwamen, dienen gerestaureerd te worden. Het betreft voornamelijk herstellings- en reinigingswerken die het uitzicht van de kapel zullen verfraaien. Dit is hoofdzakelijk van toepassing voor het koor en de sacristie. De voornaamste werken betreffen een restauratie van het buitenschrijnwerk, waarbij de houten toegangsdeuren in vraag gesteld kunnen worden, en een vernieuwing van het dak. De verwerking van het dak is momenteel slechts beperkt, doch zal binnen de tijdspanne van het beheersplan een vernieuwing vermoedelijk vereist zijn. Bovendien kan het dak dan ook technisch verder uitgerust worden voor verder onderhoud. Om de originele opstand van de kapel te herstellen, weliswaar na de diverse transformaties, wordt de aanbouw tussen het schip en de sacristie bij voorkeur afgebroken. Deze oogt vandaag eerder onordelijk en betreft geen belangrijke historische toevoeging. Bovendien is de aansluiting tussen het dak op de sacristie en het dak boven deze technische ruimte technisch niet in orde, en ook moeilijk technisch correct uit te voeren op een sobere manier. Verder zijn er geen structurele of ingrijpende werken vereist. Naast deze beperkte werkzaamheden, dient een degelijk onderhoud verder uitgevoerd te worden zodat de erfgoedwaarden van het geheel op lange termijn gevrijwaard zijn.

Vandaag is de Sint-Willibrorduskapel in gebruik als museum van de plaatselijke heemkundige kring, doch is deze functie momenteel aflopend. Het formuleren van een geschikte functie voor de Sint-Willibrorduskapel is dan ook van groot belang. Een herbestemmingsonderzoek kan de verschillende mogelijkheden detecteren. De nieuwe invulling dient steeds rekening te houden met de eigenheid van het gebouw en zijn nog gave structuur. Bij een herbestemming dient steeds een bepaalde mate van eerbied voor de originele opbouw geïntegreerd te worden. Bovendien dient de functie zich in te passen in de natuurlijke context gevormd door de historische afbakening en de aanwezige lindebomen. Bij een meer publieke herbestemming dienen ook de eisen in inzake brandveiligheid en toegankelijkheid gerespecteerd. De toegang aan het reeds verbouwd portaal kan op een sobere manier herdacht worden. Een eventuele tweede toegang of uitgang zou gerealiseerd kunnen worden ter hoogte van de huidige technische ruimte tussen schip en sacristie.

Bij een herbestemming blijft het sobere karkas bij voorkeur behouden en zelfs versterkt door het te ontdoen van onnodige toevoegingen. Het geheel kan gecomplementeerd worden met een hedendaagse invulling, waarbij het interieur als een open ruimte ontworpen wordt. Een verdere opdeling is niet aan de orde. Beperkt kunnen kleine functioneel-technische invullingen aangebracht worden, mits deze als een vrijstaand meubel vormgegeven worden. De originele opbouw, voornamelijk gevormd door het aanwezige oksaal en de vorm van het koor, dient steeds herkenbaar te zijn. Een hedendaagse materialisatie is hier denkbaar, het historiseren van de aanwezige elementen dient vermeden te worden. De structuur van de vroegere toren (die vandaag als klokkenruiter op de dakstructuur is geplaatst) is in

het interieur niet waar te nemen, doch zou dit een meerwaarde kunnen creëren als getuige van het verleden. Het versoberen van het oksaal kan hier een bruikbaar instrument voor zijn.

Ten slotte is het behoud van het gave perceel van de kapel een voornaam element binnen de visie op langere termijn. De pereelsafbakening dient ten alle tijden herkenbaar te zijn, zodat het historisch en visueel geheel behouden wordt. De houtkanten die het perceel vormen dienen voldoende laag gehouden te worden, zodat de kapel zijn plek terugkrijgt in het landschap en ook visueel een grotere rol kan spelen. Het landschappelijke karakter van de site wordt bij voorkeur hersteld, verwijzend naar de originele inplanting van de kapel. Het perceel wordt bij voorkeur dan ook ontdaan van de recente vertuining. De kapel wordt bij voorkeur terug vrij gemaakt in het landschap, op deze manier zal tevens de monumentaliteit van de kapel versterkt worden. De lindebomen vormen een belangrijk visueel en afbakenend element binnen de site, hun behoud dient gegarandeerd te worden. Het is mogelijk om op een hedendaagse wijze nieuwe objecten in te planten op het perceel, zolang deze de erfgoedwaarden niet aantasten of, beter nog, versterken. Deze toevoegingen dienen steeds als een object benaderd te worden en dienen geïntegreerd te worden in het landschap. De integratie betreft voornamelijk het rekening houden met de aanwezige erfgoedelementen en het karakter van de site, doch mag deze zeker geen historiserend effect oproepen. Er dient steeds een duidelijk contrast gecreëerd te worden tussen de originele elementen en de latere toevoegingen.

Binnen het kader van dit beheersplan dient archeologie eveneens opgenomen te worden. Mogelijks zijn er in de bodem nog restanten van de kapel uit 190, van de 'oudste' kapel uit de 15de eeuw of zelfs uit de periode van de Merovingers aanwezig. Het principe behoud in situ is dan ook van toepassing, bodemingrepen tracht men best zo veel mogelijk te vermijden. Er wordt bij voorkeur op zoek gegaan naar alternatieve uitvoeringswijzen, zodat werken die de ondergrond op eender welke wijze aanpassen of beïnvloeden vermeden kunnen worden. Er dient steeds met Onroerend Erfgoed overlegd te worden of een archeologisch (voor)onderzoek vereist is. We verwijzen hierbij tevens naar het passief en actief behoudsbeginsel.

De visie richt zich uiteindelijk op een vrijwaring van het geheel voor de toekomst. De concrete richtlijnen voor dit toekomstig beheer worden als beheersmaatregelen opgenomen in het volgende hoofdstuk. Deze richtlijnen worden later opgenomen en uitgewerkt in restauratiedossiers, op te maken voor het geheel aan werken, die desgevallend gefaseerd worden uitgevoerd.

6. BEHEERSMAATREGELEN

6.01. Dringende instandhoudingswerken

De dringende instandhoudingswerken beperken zich tot de plaatselijke vochtinfiltraties. De vochtproblematiek in de sacristie en aansluitingen van het betreffende dak worden bij voorkeur op korte termijn aangepakt.

6.02. Eenmalige werken

Om te komen tot een globale restauratie van het geheel kan er een restauratiedossier opgesteld worden. Voor de algehele restauratie wordt bij voorkeur gewerkt met een dossier volgens de bijzondere procedure, voor beperkte herstellingswerken is het eerder aangewezen om te werken met dossiers volgens de standaardprocedure. Voor ingrepen die restauratief van aard zijn kan een premie verleend worden, na goedkeuring door het agentschap Onroerend Erfgoed.

Omgeving

De omgeving van de kapel is degelijk onderhouden, dit onderhoud dient in eerste instantie voortgezet te worden. Een eerste aspect betreft het beheer van de aanwezige beplanting. De aanwezige lindebomen zijn in het algemeen vitaal en vertonen actieve wondweefselgroei. De standplaats van de bomen wordt bij voorkeur onderzocht en indien nodig verbeterd. De recent aangeplante bomen worden door begeleidingssnoei tot de juiste kroonhoogte en -vorm gebracht, met takvrije stam. Voor de overige bomen geldt een jaarlijkse begeleidingssnoei waarbij de stammen takvrij worden gemaakt en mogelijke stamscheuten worden gesnoeid. Het is de bedoeling de volwassen bomen te kandelabereren, zodat ze geen concurrentie vormen voor de naastgelegen bomen en opgaan in de compositie van het geheel. Dit is eveneens van toepassing voor de recentere bomen wanneer ze voldoende oud zijn. Wanneer er dode of sterk beschadigde bomen worden aangetroffen, dienen deze gekapt te worden. Er worden jonge lindebomen geplant, in identieke soort, namelijk de grootbladige lindeboom of zomerlinde (*Tilia platyphyllos*). Het agentschap Onroerend Erfgoed dient steeds geconsulteerd te worden alvorens er kapwerken worden uitgevoerd (zie bijlage 8.06). Er zijn tevens enkele kleinere naaldbomen aanwezig, deze worden bij voorkeur verwijderd aangezien ze niet passen binnen het karakter van de site. De aanwezige haagstructuren dienen regelmatig gesnoeid te worden (minimaal 1 keer per jaar). Het grasland dient eveneens onderhouden te worden door een frequente maaibeurt, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. De houtkanten langsheen de perceelsgrenzen dienen kort gesnoeid te worden en beheerd te worden als hakhout (om de 5 jaar terug te snoeien tot op de stam). De kapel krijgt op die manier een meer voorname plek, en de lindebomen zullen ook nog prominenter naar voren treden.

Een tweede aspect betreft de aanwezige verhardingen en constructies. De paden aangelegd in kasseien liggen plaatselijk ongelijk. Vandaag vormt dit geen direct probleem naar toegankelijkheid toe, mogelijks dienen de kasseien in de toekomst plaatselijk opnieuw aangelegd te worden. Het muurtje in metselwerk aan de voorzijde oogt slordig en doet afbreuk aan het geheel. Het wordt bij voorkeur verwijderd, evenals de aanwezige trap treden die zich momenteel in slechte toestand bevinden. Een nieuwe afscheiding is niet vereist, aangezien deze in de originele inplanting van de kapel eveneens niet aanwezig was. Wanneer dit om bepaalde redenen toch gevraagd is, wordt dit bij voorkeur op een subtiele, natuurlijke manier benaderd, rekening houdend met de inplanting van de kapel.

Een laatste en derde aspect betreft de aanwezige inrichting. Deze beperkt zich vandaag tot een enkele houten bank en twee verlichtingselementen, allen op een sobere wijze geïntegreerd. Zoals reeds in de visie aangegeven, is het toevoegen van nieuwe inrichting mogelijk wanneer deze als een hedendaags object wordt benaderd, rekening houdend met het karakter van de site. De inrichting mag geen negatieve

invloed uitoefenen op de erfgoedwaarden van het monument of het dorpsgezicht en kan het visueel en historisch geheel niet verbreken.

Het geheel oogt ordelijk en net, doch zou het landschappelijke karakter van de site nog versterkt kunnen worden. Een landschappelijke aanpak richt zich op het beperken van de gestructureerde elementen en het streven naar een natuurlijke aanleg. De aanwezige haagstructuren (rondom de kapel) ogen momenteel zeer strak. Deze worden bij voorkeur verwijderd, een nieuwe beplanting is niet gewenst. Hetzelfde is van toepassing voor het pad aan de zuidzijde van de kapel, dit oogt zeer strak in het geheel en wordt best opgebroken. Waar deze beplanting en verharding is weggenomen, wordt bij voorkeur voor een aanleg in gras of halfverharding geselecteerd zodat de kapel terug vrij in het landschap staat. De rondgang in kasseien is weliswaar niet origineel, doch draagt bij tot het karakter en kan wel zijn plaats behouden in de landschappelijke aanleg.

Exterieur schip & portaal

Gevels

Het gevelmetselwerk dient plaatselijk gerestaureerd te worden. Enkele beschadigde bakstenen dienen aan de hand van steenherstel bijgewerkt te worden, mogelijks dienen enige stenen vervangen te worden (naar origineel model). Aan de westgevel van het schip dient plaatselijk het voegwerk over een bepaalde zone verwijderd te worden zodat men opnieuw kan voegen. Wanneer het portaal in metselwerk behouden blijft dient dit hier eveneens uitgevoerd te worden. De originele voegkleur en het voegtype dienen gevolgd te worden. De gecementeerde dagkanten dienen hersteld te worden. De gecementeerde plint dient volledig gereinigd te worden, plaatselijk dienen er zones hersteld te worden. De verharding in beton rondom de gevels wordt bij voorkeur verwijderd, aangezien deze het infiltreren van het regenwater in de ondergrond verhindert. Bovendien zou het reinigen van het beton slechts tijdelijk het uitzicht verbeteren. Er wordt bij voorkeur een halfverharding geplaatst zodat infiltratie in de ondergrond mogelijk wordt.

Dak

De dakstructuur bevindt zich op het eerste zicht in een goede toestand. De muurplaten dienen gecontroleerd te worden, zowel op het gebied van houtaantasting als op stabiliteit. De opleg is mogelijkerwijs te beperkt, waardoor een bijkomende verankering nodig is. Het houtwerk dient mogelijks behandeld te worden tegen houtaantasting. Wanneer de aantasting dermate gevorderd is, dienen de muurplaten vervangen te worden. De aansluiting tussen het dak van het portaal en het opgaand gevelmetselwerk dient bijgewerkt te worden. De dakbedekking in leien vraagt om een plaatselijke herstelling, waar een enkele lei is afgeschoven. Het geheel wordt bij voorkeur gereinigd. Hetzelfde is van toepassing voor de dakruiter. De ontbrekende bekroning dient terug geplaatst te worden. Het kruis dient ontroest en behandeld te worden. De aansluiting tussen het hoofddak en de dakruiter dienen plaatselijk bijgewerkt te worden. De windveren in hout dienen opgevolgd te worden, mogelijks dient het houtwerk behandeld te worden of op termijn vervangen. Ter hoogte van het portaal en de aanbouw zijn de windveren afgewerkt met leien, deze afwerking dient opnieuw geplaatst te worden. Het dak bevindt zich in een vrij gave staat, doch zal het een keer in zijn totaliteit vernieuwd moeten worden. Bij een eventuele herbestemming of meer frequent gebruik, verdient het ook aanbeveling om het dak aan de binnenzijde te isoleren. Om de levensduur van het geheel te verlengen wordt er dan best voorzien in een onderdak. De dakstructuur wordt bij deze restauratie hersteld, vervangen of behandeld worden waar nodig. Wanneer het dak integraal wordt aangepakt dient het tevens uitgerust te worden met de nodige veiligheidsvoorzieningen om later onderhoud en inspecties te verbeteren. Het plaatsen van een bliksemafleiding kan hier deel van uit maken.

Buitenschrijnwerk

Het buitenschrijnwerk van het schip vraagt voornamelijk om een degelijk onderhoud. Het stalen buitenschrijnwerk dient ontroest en opnieuw geschilderd te worden. Indien er vervanging vereist is, dient het originele model gevolgd te worden. Plaatselijk kunnen nieuwe stalen verdelingen in gewerkt worden, naar bestaand model. Mogelijks dienen eveneens enkele glasvlakken vervangen worden, daarbij wordt tevens de originele materialisatie gevolgd. Het hang- en sluitwerk dient gecontroleerd te worden. De gecementeerde dorpels dienen gereinigd te worden. Eventueel kunnen over de dorpels loden loketten voorzien worden om de vochtbelasting op de cementering terug te brengen. Het houten buitenschrijnwerk van het portaal en de aanbouw dienen geschuurd en eveneens opnieuw geschilderd te worden wanneer deze behouden blijven. Deze deuren zijn niet origineel en kunnen in de toekomst vervangen worden door een hedendaagse invulling. De houten lateien in de deuropeningen van het portaal tonen verweerd en dienen opgevolgd te worden. Eventueel is een behandeling of vervanging van het houtwerk noodzakelijk. Ook hier kan een hedendaagse oplossing toegepast worden, gezien het verbouwd karakter van het portaal.

Aanbouw

De aanbouw tussen het schip en de sacristie wordt bij voorkeur verwijderd, zodat de originele structuur terug zichtbaar wordt. Ten gevolge van deze werken zullen er herstellingswerken aan het metselwerk en de dakaansluitingen vereist zijn. De aanwezige verwarmingsinstallatie in deze aanbouw dient verplaatst te worden (mogelijks dient een alternatieve wijze van verwarmen onderzocht te worden). Wanneer een secundaire toegang vereist is zou deze hier ingeplant kunnen worden, weliswaar op een hedendaagse wijze.

Exterieur koor & sacristie

Gevels

De cementering bevindt zich in slechte staat en dient op meerdere plaatsen hersteld te worden. Mogelijks moeten volledige zones opnieuw gecementeerd te worden. Daarnaast dient het geheel gereinigd te worden. De gecementeerde dorpels vragen eveneens om een herstelling en reiniging. Ook hier kan een loden loket aangebracht worden om de levensduur van de cementering te verlengen.

Dak

De dakstructuur van het koor en de sacristie bevindt zich op het eerste zicht in goede toestand. Plaatselijk dient de dakbedekking bijgewerkt te worden, waar een lei afgeschoven is. De bedekking wordt bij voorkeur gereinigd. De aanwezige ladderhaken vragen om een roestwerende behandeling. De bekroning dient bijkomend verankerd te worden, zodat deze vervolgens terug recht geplaatst kan worden. Het geheel dient ontroest en geschilderd te worden. Vermoedelijk is een totale restauratie van het dak ook hier op termijn van toepassing. Bij voorkeur wordt het dak bij deze restauratie voorzien van dakisolatie en een onderdak. De dakstructuur dient hersteld, vervangen of behandeld worden waar nodig. De nodige veiligheidsvoorzieningen kunnen tevens bij deze restauratie worden uitgevoerd.

Buitenschrijnwerk

Het buitenschrijnwerk vertoont plaatselijk zware beschadigingen. De ontbrekende of beschadigde glasvlakken dienen vervangen te worden (naar origineel model). Het stalen buitenschrijnwerk dient hersteld te worden, plaatselijk kunnen nieuwe stalen verdelingen in gewerkt worden naar bestaand model. Het buitenschrijnwerk dient ontroest en opnieuw geschilderd te worden.

Interieur

Het interieur van het portaal, het schip en het koor bevindt zich in goede toestand. Plaatselijk is er een tegel beschadigd, deze kan vervangen worden naar origineel model. De wand- en plafondafwerking in pleisterwerk vertoont plaatselijk barsten of vervuiling. Deze worden bij voorkeur plaatselijk hersteld en/of gereinigd. Het oksaal verkeert in goede staat, het houtwerk wordt bij voorkeur voorzien van een natuurlijkere afwerking. De afdichting van de balustrade aan de hand van platen wordt best verwijderd. Bij een herbestemming kan mogelijks een hedendaagse materialisatie toegepast worden bij het oksaal, doch dient de originele opzet steeds zichtbaar te zijn. De gelijkvloerse bevloering dient steeds als een geheel vormgegeven te worden. De structuur van de vroegere toren kan mogelijks terug open gemaakt worden zodat deze waarneembaar is vanuit het interieur. Mogelijks dient het houtwerk van deze structuur behandeld te worden. De binnendeuren verkeren in goede toestand en dienen voornamelijk goed onderhouden te worden. Ze dienen regelmatig opnieuw geschilderd te worden en het hang- en sluitwerk dient nagekeken te worden. Deze zijn echter niet origineel en kunnen ook in vraag gesteld worden bij een eventuele herbestemming. Bij vervanging wordt er best geopteerd voor een sober geheel, in een meer hedendaagse vormgeving. Historiserend schrijnwerk moet vermeden worden.

Wanneer bij een herbestemming de technieken herzien dienen te worden (leidingen, afvoeren, ...) dient men steeds te trachten om de originele vloer en tevens het archeologisch erfgoed te behouden. In overleg met Onroerend Erfgoed kunnen alternatieve wijzen onderzocht worden, zodat een archeologisch vooronderzoek niet vereist is.

In de sacristie is het interieur van slechte kwaliteit, voornamelijk door de aanwezige vocht- en schimmelproblemen. Er dient vooreerst onderzocht te worden wat de oorzaak is van deze problematiek. De vocht- en, schimmelplekken doen zich voornamelijk voor aan de zijde van de later aanbouw. Mogelijks betreft een slechte aansluiting tussen de sacristie en de aanbouw (aan de dakrand), of een slechte ventilatie van de aanbouw. Ook opstijgend vocht kan hier best aangepakt worden. Het afbreken van de aanbouw (technische ruimte) zou hier meer inzicht in kunnen geven. Wanneer de onderliggende oorzaak is aangepakt moet het aanwezige pleisterwerk verwijderd en opnieuw aangebracht worden. De binnendeur dient hersteld te worden.

Het vervangen van de plafonds lijkt in eerste instantie niet nodig. Wanneer deze vervangen worden, worden deze opnieuw opgebouwd conform het huidige tongewelf. Bij het vervangen van het dak kunnen technieken ook van bovenuit in gewerkt worden. Op die manier kan het gewelf gespaard blijven. Het herschilderen van het gewelf en de omliggende gevels is steeds nodig. Dit gebeurt best monochroom in een lichte (witte) tint.

6.03. Onderhoudswerken

Om het behoud van de erfgoedwaarden te verzekeren in de toekomst, is ook een degelijk onderhoud nodig. Deze werken dienen op regelmatige basis herhaald te worden om enerzijds de staat van de materialen en bouwelementen van de kapel en anderzijds de aanplanting van de site te behouden. Een gedetailleerde opsomming van deze werken wordt in bijlage toegevoegd.

Zie bijlage 8.05 Tabel beheersmaatregelen

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

7.01. Chronologie van de eenmalige werken

De eenmalige werken, zoals in detail besproken in het vorige hoofdstuk, kunnen in een aantal stappen uitgevoerd worden. Bij voorkeur wordt in een eerste fase het volledige exterieur aangepast, zodat het uitzicht van de kapel terug geoptimaliseerd wordt. Daarbij wordt de aanbouw best afgebroken, zodat deze zone eveneens hersteld kan worden. Daarna kunnen de beperkte herstellingswerken in het interieur aangevat worden. De werken die betrekking hebben op de site kunnen in principe gelijktijdig uitgevoerd worden. Na de werkzaamheden zal er een onderhoudsperspectief uitgeschreven worden op basis van de voorgestelde onderhoudsmaatregelen. Alle maatregelen werden in detail opgesomd in bijgevoegde tabel met beheersmaatregelen.

7.02. Restauratiewerken

Na de goedkeuring van het beheersplan, wordt het restauratiedossier waarin de eenmalige werken zijn opgenomen opgemaakt. Afhankelijk van de herbestemming en de datering hiervan verdient het aanbeveling om hier één dossier van te maken, zodat alle ontwerpopties op mekaar afgestemd kunnen worden. De algemene restauratiewerken aan het buitenschrijnwerk, de gevels en het dak worden bij voorkeur in dit dossier via bijzondere procedure opgenomen. Voorafgaandelijk kunnen bepaalde elementen reeds aangepakt of hersteld worden, deze kunnen omwille van de beperkte omvang aan de hand van een of meerdere standaardprocedures worden uitgevoerd. Gelijklopend kan er ook aan het landschap gewerkt worden. Na goedkeuring van de respectievelijke premies worden de werken uitgevoerd binnen de vastgelegde termijnen.

De richtlijnen van het agentschap Onroerend Erfgoed worden verwerkt in het restauratiedossier. Tijdens de werken wordt de erfgoedconsulent wekelijks uitgenodigd op de werfvergadering. Voorafgaand zal het dossier tevens uitvoerig overlegd worden.

Na het beëindigen van de werken, tijdens de voorlopige oplevering, wordt het as-built dossier en het restauratieverslag overhandigd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Alle daartoe benodigde stukken worden hierin opgenomen.

7.03. Onderhoudswerken

Na de restauratie is een degelijk onderhoud essentieel om de erfgoedelementen te vrijwaren op lange termijn. De reeds aangehaalde onderhoudswerken dienen op terugkerende basis uitgevoerd worden. Om een degelijk nazicht van het monument te voorzien, kan er een overeenkomst met Monumentenwacht gesloten worden.

8. BIJLAGEN

Bijlagen	Niet van toepassing	Bijgevoegd
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)		Bijlage 8.01 Kadastrale afbakening
Lijst van geplande werkzaamheden		Bijlage 8.05 Tabel beheersmaatregelen
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating		Bijlage 8.05 Tabel beheersmaatregelen
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	X	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is		Bijlage 8.06 Lijst waardevolle bomen
Lijst van cultuuroederen	X	
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	X	
Bibliografie (overzicht referenties)		Bijlage 8.04 Bibliografie
Extra bijlage		Bijlage 8.02 Beschermingsbesluit Bijlage 8.03 Foto-survey